Woody Allen.

Gravetat zero.

Pròleg de Daphne Merkin

Woody Allen.

Gravetat zero.

Pròleg de Daphne Merkin

Traducció d'Helena Lamuela

ALIANZA EDITORIAL

Títol original: *Zero Gravity*
Aquesta edició ha estat publicada per acord amb Skyhorse Publishing, Inc. a través de Yáñez, part d'International Editors'Co.

Reservats tots els drets. El contingut d'aquesta obra està protegit per la llei, que estableix penes de presó i/o multes, a més de les corresponents indemnitzacions per danys i perjudicis, per als que reprodueixin, plagiïn, distribueixin o comuniquin públicament, en tot o en part, una obra literària, artística o científica, o la seva transformació, interpretació o execució artística fixada en qualsevol tipus de suport o comunicada a través de qualsevol mitjà, sense la preceptiva autorització.

Copyright © 2022 by Woddy Allen
© del pròleg: 2022 by Daphne Merkin
© de la traducció: Helena Lamuela, 2022
© Alianza Editorial, S. A., Madrid, 2022, 2025
Carrer Valentín Beato, 21
28037 Madrid
www.alianzaeditorial.es
ISBN: 978-84-1148-856-3
Dipòsit legal: M. 22.956-2024
Printed in Spain

SI VOLEU REBRE INFORMACIÓ PERIÒDICA SOBRE LES NOVETATS D'ALIANZA EDITORIAL, ENVIEU UN CORREU ELECTRÒNIC A L'ADREÇA:

alianzaeditorial@anaya.es

A la Manzie i la Bechet, les filles encantadores que hem vist
créixer i que, sense que ho veiéssim, ens han agafat
les targetes de crèdit.

I a la Soon-Yi, és clar; si en Bram Stoker t'hagués conegut,
la seqüela no se li hauria pas resistit.

Pròleg
Daphne Merkin

Ser divertit no és gens fàcil. Com sap tothom que s'ha trobat alguna vegada en una festa on ha hagut d'entomar acudits dolents als quals s'ha vist obligat a correspondre amb una rialleta ensopida però educada, el desig de ser divertit està molt estès, però es concedeix poques vegades. I ser divertit per escrit, en un mitjà que no ens permet repenjar-nos en els silencis, en els gestos i en les expressions de la cara per reforçar una broma, encara és més difícil. Temps enrere, en una època que sembla remota, l'art de divertir, d'escriure la mena de textos que a *The New Yorker* en deien *casuals,* o 'informals', el practicaven personatges de dits lleugers com ara Robert Benchley, Dorothy Parker, George S. Kaufman i S. J. Perelman. Avui dia, ser divertit, sobretot escrivint, sol ser gairebé sempre una empresa més dificultosa, que

potser provoca somriures de reconeixement, però gairebé mai ens fa escapar el riure per sota el nas ni esclatar a grans riallades.

Ara bé, Woody Allen és tota una altra cosa. Moltes de les seves ocurrències, hagin sortit dels articles o de les pel·lícules que ha fet, estan integrades en la nostra cultura: «Si resulta que hi ha un Déu [...] el pitjor que se'n pot dir és que és bàsicament un potiner» *(L'última nit de Borís Gruixenko).* N'hi ha de menys conegudes, però igualment memorables, que funcionen perquè relacionen inesperadament una referència intel·lectual amb l'humor barroer: «A Viena vaig treballar amb Freud. Ens vam barallar arran del concepte d'enveja fàl·lica. Freud creia que només s'havia d'aplicar a les dones» *(Zelig).* Un dels meus acudits curts preferits és en una paròdia del memorialista intrigant que, com que pressuposa que les seves revelacions interessen tothom, mira de no deixar cap pista del que ha fet. És en «Fragments escollits del diari d'Allen», el primer relat de *Sense plomes*, que és el segon recull que va publicar, el 1975. (El primer va ser *Com ensorrar la cultura*, del 1971.) «M'hauria de casar amb M.? No, si no em diu les altres lletres del seu nom.» El 1980, va publicar un tercer recull, *Efectes secundaris,* i el 2007 va aparèixer el quart, *Pura anarquia*.

D'aquest segon recull, també me n'agrada la burla a costa de l'observació de bon to d'Emily Dickinson («L'esperança és la cosa amb plomes»), posada a tall d'epígraf, que Allen corregeix diligentment i amb molta gràcia: «Que n'estava, d'equivo-

cada, Emily Dickinson! L'esperança no és "la cosa amb plomes". La cosa amb plomes ha resultat ser el meu nebot. L'he de dur a un especialista a Zuric». Tampoc no hem de passar per alt el començament de «Breu anàlisi de fenòmens psíquics»: «No hi ha dubte que existeix un món invisible. El problema és: queda gaire lluny del centre? I a quina hora tanquen?» Ara, el relat més divertit d'aquest llibre potser és «La meuca de Mensa», que tracta d'una estudiant de divuit anys de la Universitat de Vassar que també fa de prostituta. La madame per a la qual treballa té un màster en literatura comparada i l'especialitat de la noia és travar conversa intel·lectual amb els clients. Pot xerrar sobre *Moby Dick* (amb un suplement, si es vol simbolisme) i sobre la manca de «subestructura del pessimisme» al *Paradís perdut*. És un relat farcit d'enginy i que fa trencar de riure.

Però podria continuar-ne comentant tots els altres. *Sense plomes*, per més que costi de creure, es va publicar fa gairebé mig segle i va estar quatre mesos a la llista dels llibres més venuts de *The New York Times*. Aquesta obra va consolidar la reputació d'Allen com a bromista cerebral, una extensió del personatge desventurat i dòcil que interpreta en les seves pel·lícules, però deixant-ne de banda, gairebé imperceptiblement, la modèstia i la indefensió i amb una mica (només una mica) més d'autoritat per comentar les insensateses del món que l'envolta. Del personatge cinematogràfic, se'n conserva el to melancòlic tan característic –el que Allen mateix

ha qualificat d'anhedonia (la incapacitat de gaudir de les coses)– i el punt de vista urbà, com també l'actitud pessimista que parteix de l'absurd i tenyeix tot allò en què es fixa, des de l'amor, el sexe i la mort fins als monuments de la cultura. En un apartat titulat «Pronosticació», també de «Breu anàlisi de fenòmens psíquics», cita les paraules palesament sàvies d'un comte del segle XVI que es deia Aristonidis. «Veig un gran personatge», proclama el savi, «que un dia inventarà per a la humanitat una peça de vestir que es portarà damunt els pantalons com a protecció mentre es cuina. S'anomenarà 'dalantal' o 'debental' (Aristonidis es referia al davantal, és clar)».

Si podem dir que els còmics, com els pianistes orientals de tretze anys, són prodigis, no hi ha cap dubte que Allen n'és un de ple dret. Va començar a vendre els seus acudits quan tenia quinze anys i el van expulsar de la Universitat de Nova York perquè feia campana molt sovint i no treballava ni estava atent a classe. Uns quants anys després, pocs, escrivia guions per als programes especials de Sid Caesar, fabricant acudits a ritme de metralladora. Va treballar amb Mel Brooks, Larry Gelbart, Carl Reiner i Neil Simon i, tal com conta la llegenda, podia estar assegut davant la màquina d'escriure durant quinze hores seguides, engegant acudits i disbarats. (De bloqueig de l'escriptor, res de res.) Al llarg dels anys seixanta va fer de monologuista còmic a The Bitter End i al Cafe Au Go Go, del Greenwich Village. També va escriure i dirigir comèdies de pallassades,

com ara *Take the money and run* ('Agafa els diners i corre', 1969), *Bananas* (1971), *El dormilega* (1973) i *L'última nit de Borís Gruixenko* (1975). Recordo haver mirat *Take the money and run* amb el recel de l'adolescent que pensa «no em faràs riure pas», i haver deixat anar una riallada quan Allen, que hi interpreta un atracador de bancs frustrat, ensenya un cartell on diu «Porto una pipa».

I ara, senyores i senyors i persones lectores no binàries, la paciència que heu demostrat tenir serà recompensada. Més de quinze anys ençà del seu últim recull, el nostre artífex d'ulls tristos ens ofereix un llibre nou que porta per títol *Gravetat zero*. S'hi apleguen relats que ja s'havien publicat a *The New Yorker* i altres d'escrits expressament per a aquest volum. Entre aquests últims hi ha una punyent narració curta de cinquanta pàgines titulada «Criar-se a Manhattan», un relat allenià per excel·lència, per la manera com barreja la melangia romàntica i un aire d'incredulitat dels que fan arquejar una cella en topar encara amb una altra contradicció d'un «món dissenyat especialment perquè ell no n'acabés de treure mai l'entrellat».

El doble d'Allen és en Jerry Sachs, un home de vint-i-dos anys que s'ha criat al barri de Flatbush en un «bloc de pisos de totxo vermell de deu plantes batejat amb el nom d'un patriota. L'Ethan Allen. En Sachs trobava que, atesos la façana llardosa, el vestíbul ensopit i el superintendent borratxo, li esqueia més el nom de Benedict Arnold». El jove treballa al departament de correspondència d'una agència

de representants d'artistes d'arts escèniques, tot i que la mare, «una dona perennement desagradable», voldria que es fes farmacèutic. El membre més venerat de la família és un cosí que «articulava com l'Abba Eban». En Sachs viu en un pis «d'una sola habitació, plena com un ou, en un edifici sense ascensor del carrer Thompson» i atabala la Gladys (un nom perfecte per a una primera esposa), que treballa en una immobiliària i, als vespres, estudia magisteri a la universitat pública, amb un «reguitzell infinit de mals psicosomàtics». És un enamorat del Manhattan més glamurós, el de l'època d'El Morocco i el Gino's, quan «la gent exquisida» entaulava «diàlegs enginyosos» i xarrupava còctels «en una escenografia d'en Cedric Gibbons».

Un dia de primavera que en Sachs està assegut al seu banc preferit, al cantó de ponent de l'estany de les barques del Central Park, la Lulu, una noia molt bonica amb uns ulls de color violeta que «irradiaven una sofisticació urbana i eixerida», se li asseu a l'altra punta del banc. Quan ell li explica que està escrivint una obra de teatre «sobre una dona jueva que es veu obligada a prendre decisions existencials», la Lulu deixa anar que ella va fer la tesi sobre filosofia alemanya. «El concepte de llibertat en la poesia de Rilke.» La idea que en Sachs s'ocupi d'aquests temes amb humor l'entusiasma, i ell reacciona en justa correspondència: «L'aprovació de la noia va fer que a en Sachs se li desllorigués la part de dalt del cap, se li enlairés com un plat volador i fes el tomb al sistema solar, abans de tornar-li a lloc». I a

partir d'aquí, si més no durant una temporada, tots dos s'emboliquen amb el que la fortuna els tenia preparat, cosa que dura fins que la relació acaba anant pel pedregar, arran d'una proposta de participar en una orgia, que fa il·lusió a la Lulu, però a en Sachs no: «Jo no em qualificaria de tibat», declara displicent, «només perquè no vulgui follar amb tot el cor del tabernacle mormó». I bé, essent com és un relat de Woody Allen, no podíem pas esperar que la felicitat durés gaire, oi?

A banda, hi ha divuit textos breus més que aborden temes de tota mena, des d'aspirants a actor esquenadrets que tenen agents com en Toby Munt, de l'Associated Parasites, fins als orígens del plat de pollastre del general Tso, o bé la «gran mansió de Belgravia», la modesta residència a ciutat del duc i la duquessa de Windsor, on viuen, ell, capficat a crear un nus de corbata Windsor acceptable i a fer el millor llacet del món, mentre la duquessa, «que mira de mantenir-se ocupada, assaja el watusi seguint un esquema dels passos de ball que té estès a terra». Hi ha un relat, «Pis a planta alta, Park Avenue, urgeix vendre… o salto», que descriu l'avarícia i els tripijocs del mercat immobiliari, i n'hi ha un altre que explica la història d'un cavall que es passa el dia remenant pintura a l'oli i s'acaba convertint en un artista molt cobejat. «Manhattan porta cua» ens presenta l'Abe Moskowitz, que «va caure mort d'un atac de cor i es va reencarnar en un llamàntol», un fet després del qual la història deriva en una facècia a costa del suprem estafador Bernie

Madoff, al qual va de ben poc no acabar fet un llamàntol, també. El conte «Diu que els diners fan la felicitat; figura't» transforma el Monopoly en un joc real al qual juguen antics socis de Lehman Brothers, arriscant-hi grans quantitats de diners. N'hi ha un altre que tracta d'una colla de gallines tossudes i un altre que s'ocupa de les virtuts de diversos coixins, en una conversa que té lloc a l'Explorers Club de Londres. L'activisme de façana de la cultura *woke* rep una petita punyalada de sotamà i, evidentment, Hollywood, amb la resplendor postissa i les pseudojerarquies que el caracteritzen, també fa d'ase dels cops unes quantes vegades.

En poques paraules: Allen no ha perdut ni una engruna de la seva habilitat d'entretenir i de divertir, sigui per mitjà del seu estil intencionadament grandiloqüent, que consisteix a fer un ús embullat de paraules barroques, compostes o abstruses –bibelot, rampell, síncope, cal·lipígia, crepuscular– i batejar els personatges amb noms inventats extravagants, però estranyament pertinents, com ara Hal Roachpaste, Ambrosia Wheelbase, Hugh Forcemeat, Panufnik, Morey Angleworm, Grossnose… La llista és llarguíssima. També hi ha el polsim generós de referències cultes, des de Scriabin, Reinhold Niebuhr i La Rochefoucauld, fins a Strindberg i Turguénev. I, sense voler ser massa rebuscats, Miley Cyrus. Potser el que més impressiona una persona que ha deixat de tenir contacte amb el món acadèmic com jo són les referències a expressions com ara «voleiadissa com l'estol d'aloses» i els «mars es-

quinçats pels dofins, turmentats pel gong» de W. B. Yeats. Si pareu bé l'orella, darrere les paraules sentireu la dicció característica d'Allen: les consonants dentalitzades, el to neutre però obstinat, el salt sobtat d'una observació d'estar per casa al comentari més bojament descordat.

En aquests temps cada vegada més funestos, ara que un facinerós rus, baixet i de mirada tèrbola sembla que s'entesta a desencadenar un desastre mundial, un dels pocs respirs en què podem confiar per contrarestar la tristesa i la desesperació és el pessigolleig lleuger de l'humor i les estocades irreverents que ens recorden que hi ha aspectes de la vida que estan per sobre de l'horror. Si mai hi ha hagut un moment en què fos important fer entrar els pallassos, aquest és el moment present. Endavant, Woody Allen.

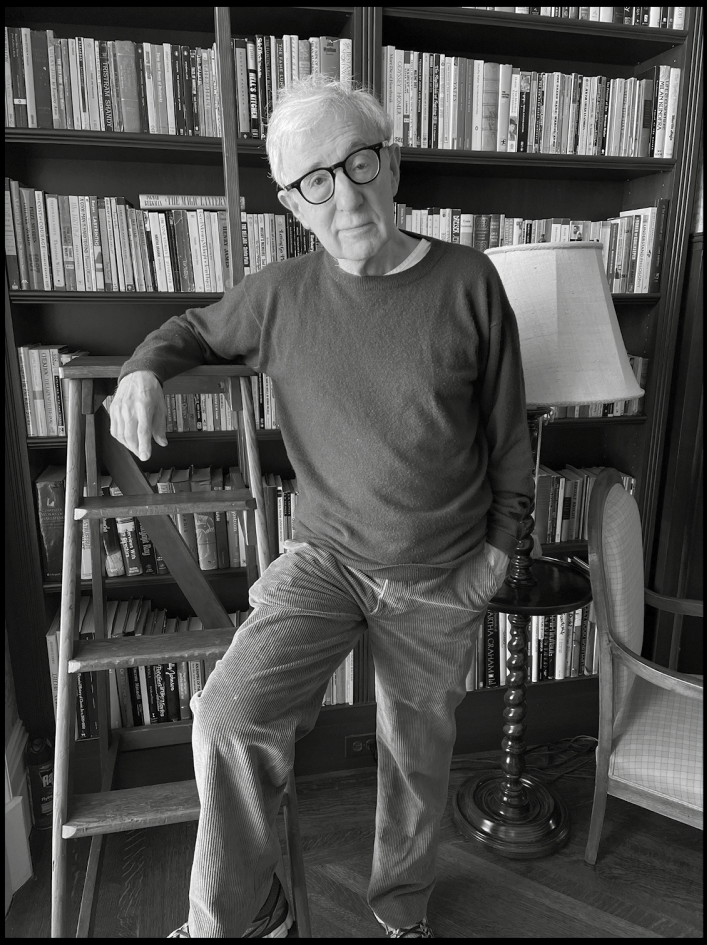
Nota

Els relats següents s'han publicat a *The New Yorker:*

«Bogeria a toc d'esquella» («Udder Madness», 18 de gener del 2010).
«Que l'avatar de debò s'alci, sisplau» («Will the Real Avatar Please Stand Up», 10 de maig del 2010).
«Manhattan porta cua» («Tails of Manhattan», 30 de març del 2009).
«On dec haver ficat la bombona d'oxigen?» («Now Where Did I Leave That Oxygen Tank?», 5 d'agost del 2013; la versió que publiquem en el present volum ha sigut revisada per l'autor).
«Que escombrava l'escaleta» («Not a Creature Was Stirring», 28 de maig del 2012).
«Fes memòria, que hi cauràs» («Think Hard, It'll Come Back to You», 10 de novembre del 2008).

«Diu que els diners fan la felicitat; figura't» («Money Can Buy Happiness–As if», 24 de gener del 2011).

«Creuar, envoltar i fer passar pel forat, Altesa» («Over, Around, and Through, Your Highness», 26 de maig del 2008).

© 2022 Soon-Yi Previn

ISBN 978-84-1148-856-3

9 788411 488563 93466815

Alianza editorial